

Razgovor s Jasminom Ahmetagić

Kritizerstvo ili kritika

### Dario Grgić

Beogradska kritičarka govori o svojim knjigama posvećenim opusima Pekića, Dobrivojevića i Pavića, razlici između kritike i kritizerstva, te dekonstrukciji književnih veličina

Jasmina Ahmetagić živi u Beogradu, napisala je *Unutrašnju stranu postmodernizma*, *Potraga koja jesam* i *Antropopeju*. *Potraga koja jesam* bavi se djelom Vladana Dobrivojevića, *Antropopeja* Borislavom Pekićem, a *Unutrašnja strana postmodernizma* Miloradom Pavićem. Dok Dobrivojevića i Pekića nesumnjivo uvažava i gleda na njihove opuse kao žarišta univerzalnih značenja, Pavić je za Ahmetagićku mješavina dobra pisca i prodavača magle. Paralelno s dekonstrukcijom Pavićeva opusa (poglavito onoga napisanog nakon *Hazarskog rečnika*) zanimljiv je i njen pogled na fenomen postmoderne, koja je za nju fantom "određen neodređenošću, razdefinisan od silnog definisanja, mnogolik, protejski promenljiv, a ofanzivan i halapljiv u gutanju sve većih isečaka stvarnosti sveta u kome živimo, postmodernizam nije kao drugi 'izmi': on je slika, stanje i način mišljenja o svetu, on je izlučevina istorijskih, kulturnih i političkih promena od 60-tih godina 20. veka do danas." Trenutačno je u Hrvatskoj, tačnije na Krku, kao gost Pontesa, međunarodnog književnog festivala.



### Isključivanje nesrodnih

#### ***Koliko je za jednu književnu sredinu bitno da u njoj ne postoje svete krave?***

– Onoliko koliko je književna kritika oblast dijaloga, razmene mišljenja i vrednosti, toliko je važno osloboditi se nedodirljivih. Tu i nije toliko reč o samom autoru koji se razvlašćuje, već o tome kakvu i koliko čistu viziju književne kritike nosite u sebi, odnosno u kakvoj želite da učestvujete i kakvoj da doprinosite, budući da u nekom trenutku ipak shvatite kako izgledaju pravila igre. Razumela sam pravila igre, ali sam želela da doprinesem drugačijim pravilima, verujući da su samo ona valjana u književnoj kritici.

#### ***Na koju vrstu otpora nailazi pisac koji o stvarima nastoji pisati nepotkupljivo?***

Na sitnija i krupnija šikaniranja. Verbalna zlostavljanja. Na ogovaranja: sluša olake i zlonamerne sudove o svom karakteru. To ne opterećuje mnogo, pošto sam i pre te knjige živela isključena iz književne čaršije, pa čovek mora baš da se potruži da bi to do mene dospelo. Najgore je otežavanje svakodnevlja koje je obeležilo moj put pre knjige o Paviću: uporno vas zaobilaze, prećutkuju, koriste tehniku "halo-efekata" da vas onemoguće u bavljenju poslom, jer kritika je javni čin i preduslov bavljenja njome jeste mogućnost da se vlastita misao negde iskaže, objavi, obelodani. Važno mi je da kažem da to nije bila planska i promišljena akcija protiv mene, već spontan deo funkcionisanja zvanične kritike koja nesrodne isključuje (a nesrodni su svi sa kojima se ne može ostvariti jedinstven interes), a da smo nesrodni znalo se ranije, jer ta je kritika ipak sastavljena, između ostalih, od mojih profesora sa Filološkog fakulteta.

#### ***Razlika između kritizerstva i kritike?***

– Kritizerstvo je negatorski stav, gotovo aprioran, a da je aprioran prepoznaje se po manjku argumenata ili izveštačenosti, navučenosti argumenata, koji otkrivaju da cilj nije da se preispita pojava o kojoj se govori (taj cilj podrazumeva da se primedbe druge strane ozbiljno razmatraju), već da se dokaže svoj stav. Za kritiku je nužna dobra argumentacija svih stavova koji se iznose. U procesu pisanja sopstvenom argumentu sučeljavam druge, kako bih ga preispitala. Dakle, kritika je stalno aktivan proces mišljenja. Kritizer se drži svojih stavova kao pijan ploti i to se u tekstu oseća.

## Mitovi o piščevoj veličini

### *Može li kritičar pasti kao žrtva fiksacije na objekt koji želi revalorizirati?*

– Može, naravno. Bilo da dobro vrednuje nepoželjnog, bilo da kritikuje dobro ustoličenog. Ima jedna poslovice: *Ko istinu gudi, guda lom ga po prstima biju*. Da ne idem pretenciozno u arhetipske primere. Međutim, onda nije “žrtva fiksacije na objekat”, već je to čistokrvna tragedija: stradanje zbog najboljih osobina. Jer, ako postaje žrtva govorenjem onoga što za istinu smatra, odnosno onoga za šta je uveren da istina jeste – onda nije žrtva vlastite fiksacije, već nagomilanog ološa u okolini.

### *Kako nastaju književni mitovi o piščevoj veličini? Konkretno, Pavić, o kojemu si pisala, nije samo pisac čije djelo počiva na popriličnoj količini specijalnih efekata...*

– Ja sam i pisala o oba Pavića. S jedne strane je pisac *Hazarskog rečnika*, *Malog noćnog romana*, jedne valjane zbirke priča, čovek koji je ostavio značajan trag u književnoj istoriji. S druge strane je Pavić kao pisac preostalog opusa, uglavnom ništavnog. Pošto je Pavić naš pisac sa najboljim rejtingom u svetu, onda se verovatno zaključilo da je korisno biti u njegovom okruženju i nastaviti već trasiranim putem. Zamišljam koja je to količina književnih tezgi: pogovora, predgovora, CD-a, skupova, književnih večeri, putovanja, intervjuja, predavanja, a sve sigurno, zaštićeno, gotovo institucionalizovano. Mislim da ta vrsta interesa daje dodatno ubrzanje. S druge strane, i Pavićeva politička podobnost lišavala je eksperimenata i mogućih sukoba te vrste. Milina od sigurnosti i zaštićenosti. Dakle, pošto je odlično sve što napiše, posao kritike je bio samo da to evidentira čim Pavić dovrši novu knjigu, bez velikih promišljanja. U toj klimi, stradale su, po mom mišljenju obe strane: i pisac i kritika.

### *Pretpostavljam da takve stvari ne smatraš presudnima, no koje su posljedice kritičkog pisanja na osobni život? Osim što se lakše diše...*

– Pisanje smatram presudnim za lični život. Ne umem drugačije da živim, osim tako što čitam i pišem i u tome se iscrpljuju sve bitne posledice. Kada više ne budem želela da pišem – neću to ni raditi. Nije moja strast da razvlašćujem veličine, moja je strast analitično bavljenje predmetom. Takozvano “cepanje dlake na četvoro”. Posledica takve strasti je knjiga o Paviću, a nije moja krivica što su njegov opus, kao i tekstovi kritičara o tom opusu, pružili toliko razloga za negativan tretman. Sve bitne posledice pisanja, dakle, odigraju se u samom procesu pisanja.

## Vladan Dobrivojević i Mirjana Novaković

### *Koja bi bila tvoja lista srpskih pisaca? I koji ti je kriterij?*

– Teško mi je da navedem listu, jer postoje pisci kojima vrednim smatram jedno delo, a već drugo ne bih ni pominjala. Zato, ako govorim o piscima u celini, od klasika Pekić pre svih, ali i Kiš, Radomir Konstantinović, Aleksandar Tišma. Od živih autora Vladan Dobrivojević i Mirjana Novaković. Njihov dosadašnji opus dozvoljava razlikujuće nijanse u vrednovanju, ali su to zaista nijanse koje omogućavaju da govorim o autoru, a ne o jednom romanu ili zbirci priča.

Kriterijumi su jasni: obilje umetničkih sredstava i uspešnost njihovog korišćenja u delu. Način pripovedanja, stil, misaona dubina – odnosno opseg tretiranih problema i odnos prema njima – imaginacija, plastičnost slika, veština dijaloga, univerzalnost poruke, saobraženost cilja koji se ostvarivao u delu sa načinom na koji je to učinjeno, karakterizacija junaka.

### *Današnja književna scena u Srbiji? Čitao sam da iznimno cijeníš Vladana Dobrivojevića. Da u nekoliko riječi moraš sažeti svoje zaključke o njemu, što bi rekla? Zašto on?*

– Dobrivojević je toliko apartan, da se u to čovek lako može uveriti samo ako pročita nekoliko stranica tog inače ogromnog opusa. On je pre svega autor mislilac, njegovo je delo utemeljeno na postojanju jedne vizije sveta, koja nije šokantna zato što je pre njega niko nije izrazio, već to postaje kada sagledamo stepen sraslosti jezika kojim je izražava, voluminoznost dela, brigu o svakoj stranici, fantazmagoričnost do koje dospeva autorova mašta i zapanjujuću energiju toga opusa.

Pored toga, on u svom opusu postavlja apsolutne zahteve ljudskom biću, ali je odlično motivisao profetsku poziciju pripovedača, tamo gde je ima. Zbog svega rečenog, Dobrivojevića nije lako čitati. Bilo bi prirodno da to učini književna kritika, da ovog autora približi čitaocu, ili bar da se oko ovog neobičnog opusa vode polemike. Međutim, čini se da kritika u Srbiji nema snage, vremena, želje, ili naprosto nije dorasla ovom opusu.

### **Knjiga o Kišu i Kovaču**

#### ***Što trenutačno radiš, pišeš, čitaš?***

– Priređujem knjigu o Kišu i Mirku Kovaču, koja se bavi čitanjem njihovog opusa sa Biblijom u ruci. To je jedan deo mog doktorata u kome je tema na drugačiji način razmatrana, u okviru veće skupine pisaca, pa sam odlučila da sada povežem celine o Kišu i Kovaču, pošto se oni generacijski ukrštaju, a njihova dela, skupa sa Pekićevim, označavaju tada nove poetičke preokupacije u našoj prozi i nalazim da tako treba objaviti, a ne doktorat u celini. Trenutno čitam *Zovem se crveno* Orhana Pamuka, Bachelardovu *Poetiku prostora* i *Posmatrač* Ortege i Gasset. Radim na prištinskom Institutu za srpsku kulturu (sa sedištem u Leposaviću, na severu Kosova) i pišem tekst u okviru tamošnjeg projekta. 📧

<http://www.zarez.hr/186/zariste3.htm>